

УДК 37.01:141:159.9
Ф56

Ф56 **Філософія для дітей: сучасний стан і перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 25, 26 трав. 2021 р.).** – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. – 262 с.

У збірник увійшли статті та тези учасників Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Філософія для дітей: сучасний стан і перспективи розвитку», де розглянуто низку актуальних напрямів:

- філософія для дітей і дитяча філософія – тотожність і відмінність;
- обдарованість і творчість в епоху цифрової реальності;
- філософія для дітей як засіб формування освітніх компетенцій;
- світові та вітчизняні практики філософії для дітей;
- особливості впровадження філософії для дітей у Новій українській школі.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

УДК 37.01:141:159.9

ЗМІСТ

<i>Вітальне слово. Сухомлинська О. В. Філософія для дітей як віддзеркалення змін в освіті.....</i>	6
Адаменко Н. Б. Перспективи впровадження варіанту Р4С-програми «Розвиток когнітивних здібностей через мистецтво» в новій українській школі	8
Антонов В. М. Акме-інноваційна обдарованість і творчість в епоху цифрової реальності.....	13
Астапова-Вязьміна О. І. Семіотичний фон формування дитячої картини світу	20
Барвіцька Г. К. Актуальні питання розвитку потенціалу обдарованих дітей в умовах цифровізації	22
Борінштейн Є. Р. Прологомени викладання філософії для дітей	26
Бушак І. М. Використання цифрових технологій на заняттях із розвитку критичного мислення для дітей дошкільного віку	28
Ваганова Н. А. Передумови розвитку та формування образу світу у дітей старшого дошкільного віку	31
Варакута Є. А. Профілактика щодо запобігання домашнього насильства серед дітей молодшого шкільного віку	36
Вдова Н. П. Педагогіка в стилі «Хюге» як профілактика маніпуляцій у роботі з обдарованими дітьми.....	38
Вознюк О. В. Казка як наріжний науково-філософський ресурс розвитку дитини.....	41
Гальченко М. С. Сенс і призначення «Філософії для дітей» у сучасному світі.....	49
Ганаба С. О. Продуктивне мислення – мислення в альтернативах	54
Гонтар Д. А. Методичні шляхи використання філософії екзистенціалізму на уроках інтегрованого курсу «громадянська освіта» на основі інтерактивних технологій навчання.....	58
Горбань О. В., Малецька М. О. Відеогра як засіб формування креативності у дітей	68
Гулько Ю. А. Дитяче експериментування в структурі творчого конструювання.....	72
Гуля С. І. Організація взаємодії роботи логопеда, вихователя та батьків для корекції дислалії у дітей середнього та старшого дошкільного віку	74
Дяченко В. О., Єфімов Д. В. Шляхи розвитку творчих здібностей у молодших школярів НУШ.....	77
Жадленко Т. І. Компетентності особистості в процесі підготовки молодших спеціалістів.....	80
Запорожець А. А. Інтерактивні ресурси як мотиватор розвитку самоефективності учня.....	84
Іванова Н. В. Філософія для дітей Фрідріха Фрєобеля у контексті підготовки фахівців українського дошкілля	88
Ільїн В. В. «Філософія для дітей»: чи поверне вона людину до себе?.....	90

Льїна Г. В. Філософія для дітей і філософія дитинства в умовах інформаційно-цифрової реальності	93
Кадецька І. М. Роль рефлексивних методів у формуванні громадянських компетентностей сучасних підлітків	97
Коваленко С. М., Єфімов Д. В. Гендерні особливості розвитку хлопчиків і дівчат	101
Коваль-Бардаш Л. В., Олефіренко Л.М. «Вітчизняна практика формування світогляду дошкільників на основі філософсько-педагогічної системи ідей В. Сухомлинського»	103
Куніц О. М. Діти в столітті цифрових технологій	108
Курлянич О. В. Творчі здібності молоді в діджитал-епоху: філософська основа й шляхи виявлення.....	115
Латиш Н. М. Дослідження стратегій творчого мислення молодших школярів	120
Левицька О. М. Школа мислення та комунікацій «Praxis»: досвід практики філософування з дітьми в Малій академії наук	127
Ліпін М. В. Філософія та простір в освітньому процесі	131
Лісовський П. М. Фундаментальні особливості нейромозку обдарованої особистості в сучасному постосвітньому та постнауковому просторі	136
Локшин В. С. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в системі цінностей в умовах євроінтеграції.....	138
Луганцова Є. А. Розвиток творчої обдарованості здобувачів освіти Нової української школи.....	139
Мітільова В. М., Єфімов Д. В. Характеристика напрямів гуманізації освіти в НУШ.....	145
Моляко В. О. Концепція творчого сприймання особистості.....	147
Москаленко В. В. Ігрові групи скаутського типу як практики забезпечення розвитку творчої особистості в підлітковому віці	154
Нестерук-Володимирець О. В. Вибір професійного шляху сучасними юнаками і підлітками: суб'єктивна основа профільної освіти	162
Овсянкін Л. А. Філософія як спосіб формування духовності та системного мислення сучасної дитини.....	166
Погрібна Д. В. Філософія для дітей: головні концептуальні засади.....	168
Польська О. А., Стасенко В. І. Управління процесом розвитку талановитих та обдарованих учнів	170
Процишин В. М. Філософія в контексті античних освітніх практик	175

Радченко О. Б. «Загравання зі смертю» в сучасних українських підлітків: філософсько-психологічний аспект	176
Рибалка В. В. Психогенетика та психопедагогіка переходу від обдарованості до таланту і геніальності через систематичну працю та професійну майстерність особистості	179
Римар С. В. Вивчення філософії для дітей як вдосконалення навичок усного мовлення.....	186
Савчук Н. В. Фінансова грамотність: у вимірах «Філософії для дітей».....	188
Салюк Н. В. Застосування методики «Філософія для дітей» в роботі секцій природничого профілю Полтавської обласної Малої академії наук	192
Самойленко Д. О. Інноваційний підхід при викладанні філософії у закладі фахової передвищої освіти	195
Стрельников В. Ю., Лебедик Л. В. Розвиток креативності майбутнього фахівця соціальної роботи в епоху цифрової реальності.....	201
Студенець О. А. Значення особистісно-орієнтованого навчання і виховання дітей сучасної початкової школи в системі післядипломної педагогічної освіти	208
Третяк О. П. Досвід впровадження філософії для дітей у Новій українській школі	214
Третяк Т. М. Побудова творчого задуму в процесі мисленнєвої діяльності старшокласників.....	219
Федорова К. Г. Дослідження цифрового світу: місце філософії в системі шкільної освіти	225
Федорчук О. А. Філософія для дітей – шлях до соціальної мудрості	228
Хабрат К. В. Концептуальні засади психодіагностики творчої особистості.....	230
Хомякова І. П. Формування освітніх компетенцій підлітків як засіб розвитку критичного мислення та філософського погляду на сучасні субкультури та належність молоді до них.....	234
Байрамова Є. В. Формування освітніх компетенцій молоді крізь призму пізнання Всесвіту шляхом розширення мовного словника підлітків	238
Чумаченко А. К. Філософський погляд та аналіз підліткових субкультур.....	241
Шевчишена О. В. Філософська дискусія як засіб розвитку в підлітків культури діалогу.....	246
Шепельова М. В. Психологічні засоби розвитку творчого мислення в юнацькому віці.....	248
Шиян О. О. Філософія для дітей дошкільного віку: погляд практичного психолога закладу освіти	253
Дмитрик О. А. Чинники соціальної адаптації дітей старшого дошкільного віку	258

3. Адамова А.М. Впровадження особистісно орієнтованої моделі навчально-виховного процесу// Управління школою: Науково-методичний журнал. – 2008. – №11. – С.2-12
4. Бех І.Д. Інваріанти особистісно орієнтованого підходу до виховання дитини // Початкова школа. – 2001. – № 2. – С. 3-7. 10. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання – нова освітня філософія // Педагогіка толерантності. – 2001. – № 1. – С. 16-19.
5. Гецевич Т. Особистісно орієнтоване навчання // Початкова освіта – 2001. – № 4. – С.5.
6. Подмазін С. І. Філософські основи особистісно зорієнтованої освіти. // Завуч. - № 20-21. - С. 21-23.
7. Перспективні освітні технології: Наук.-метод. посібник. / За ред. Г. С. Сазоненко. - К.: Гопак, 2000. - 560с.
8. Рудаківська С.В. Особистісно орієнтоване навчання. Як його технологізувати? – Педагогіка толерантності. – 2000. – С. 227-233. 15.

Третяк О. П.,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
Інституту післядипломної освіти Київського університету
імені Бориса Грінченка
o.tretiak@kubg.edu.ua

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Анотація. Статтю присвячено актуальній проблемі впровадженню методики «Філософія для дітей» на уроках у початковій школі Нової української школи. Наведені літературні твори, філософські запитання та приклади досвіду використання дитячої філософії.

Abstract. The article is devoted to the topical problem of introducing the methodology of «Philosophy for Children» in the lessons of the primary school of the New Ukrainian School. Literary works, philosophical questions and examples of experience in the use of children's philosophy are given.

Ключові слова: досвід, урок, спільнота допитливих, мотивація, діалог, «Філософія для дітей», методика, розмірковування, спілкування, проблемні запитання, життєві ситуації.

Key words: experience, lesson, community of curious people, motivation, dialogue, «Philosophy for children», methods, reflection, communication, problem questions, life situations.

Якщо людина навчається або працює із захопленням, вона отримує задоволення. Якщо у класі створений комфортний мікроклімат, то учні отримують радість від пізнання, впевненість, бажання навчатися і творити. Методика «Філософія для дітей» - одна із самих ефективних способів створення такої атмосфери. Вона дає можливість учителю використати психологічну енергію методики «Філософія для дітей» у запланованому освітньому процесі.

Сьогодні педагоги нової української школи покликані переймати все те, що добре зарекомендувало себе в інших освітніх системах, збагачуючи свої уявлення про значний пласт ідей та методик, які сьогодні розроблені в світі й запроваджуються у зміст шкільної освіти. Розглядаємо впровадження досвіду застосування методики «Філософія для дітей», як закладання традицій демократичних принципів, спрямованих на формування в дітей гармонії уміння мислити, аналізувати, критично підходити до розгляду різноманітних проблем.

Нашу увагу привернув науковий доробок Метью Ліпмана та його співробітників Інституту з питань розвитку філософії для дітей при Монтектлар коледжі «Філософія для дітей», як значний теоретичний і практичний потенціал розвитку критичного мислення. Суть означеної методики

лежить в ознайомленні із оповіданнями про життя дітей. Ці художні твори сприяють «розмірковуванню», тобто розвитку і збагаченню мислення учнів засобами мовлення [2].

Аналіз різноманітних публікацій, з проблеми застосування методики «Філософія для дітей» дає підстави стверджувати, що ідея про навчання молодшого школяра розмірковувати не нова. Розроблено чимало різних за змістом програм і технологій упровадження такої філософії в шкільну освіту.

Урок за методикою «Філософія для дітей» має діалогічний характер, вході якого відбувається вільний обмін думками у формі бесіди, дискусії. Філософія для дітей є основою для міркувань, роздумів. Учні навчаються логічному підходу до обговорення питання. Завдання вчителя – створити ситуацію успіху, як для кожного учня окремо, так і для всієї «спільноти допитливих». На уроках з елементами філософії кожна думка, кожне висловлювання важливі і цікаві. У процесі діалогу народжується багато різних цінних думок. Ні в якому разі не можна виділяти єдине правильне чи хибне судження. Безумовно, усі ідеї заслуговують на увагу. «Цінність методики «Філософія для дітей» у тому, що вона ставить перед учнями запитання, а не відповідає на них. Розгляд різноманітних життєвих проблем допомагає виробити аналогічні підходи до власного життя» [4, с. 152].

Такий досвід спілкування викликає у педагогів «ще більший інтерес тому, що в Україні є свої напрацювання в аспекті філософського пізнання й опанування світу дитиною» [3, с.2].
Витоки її – у педагогічній спадщині

В. О. Сухомлинського, – у відомих в усьому світі оповіданнях і казках для дітей, у розробленій системі занять, упровадженій в практику Павлівської школи. Твори видатного-практика для дітей, «охоплюють різні сторони розвитку й формування дитини» [3, с. 2]. Це оповідання про красу природи і людини, про любов у серці і чуйність, про мудрість і ціннісне ставлення до людей, про вміння перемагати труднощі, відстоювати свої погляди й переконання, твори, які пробуджують допитливість. Долучаючись до художніх творів Василя Сухомлинського, у процесі пізнавального діалогу при обговоренні їх учитель і учень тісно і плідно співпрацюють. Це сприяє формуванню культури почуттів, розвиває у дитини здатність бачити поруч себе людину, брати близько до серця її радощі і горе, тривогу і хвилювання, відчувати самотність як велике горе, що може спіткати людину. У віці 6 – 7 років діти найбільш сприятливі до розв'язання філософських проблем, які мають особливе значення у вихованні в учнів високоморальних почуттів, формуванню моральної чутливості до життєвих ситуацій оточуючих людей, стверджуючи, що чим глибше почуття, які переживають діти, тим більше вони замислюються над сутністю цих явищ, виявляючи власне ставлення до них. Дитина, читаючи, навчається насолоджуватися красою слова, мимоволі опиняється в ролі співавтора, а завдяки цьому вчитель краще пізнає учнів.

Філософія для дітей спонукає до детального аналізу, обмірковуванню усього прочитаного. У процесі обговорення творів, саме з міркувань дітей і їх розбіжностей у поглядах зароджується поштовх до пізнання.

Апробована нами система роботи над розвитком мислення учнів, побудована на творах видатного педагога В. О. Сухомлинського і розрахована на дітей молодшого шкільного віку. Вона залишається невичерпним джерелом морального і розумового формування особистості, невичерпною методичною скарбницею для вчителя.

Благодатним матеріалом для розвитку мислення сучасних молодших школярів є оповідання і казки В. О. Сухомлинського на морально-етичні теми. На цих творах виховуємо любов до Батьківщини, природи, працелюбність, моральні цінності.

Наведемо декілька прикладів творчого використання текстів Василя Сухомлинського і завдань до них

Книга і цукерки

Мама збрала велику в'язку старих газет і сказала своїм синам:

– Віднесіть на макулатуру. Одержите гроші – купіть цукерок чи іграшки. Що хочете, купіть.

– Микола й Андрій віднесли газети й одержали цілого карбованця*.

– Поділимось, – каже Микола. – Хай кожен купляє, що захоче.

– Добре, – погодився Андрій, – тобі п'ятдесят копійок і мені п'ятдесят.

Пішли хлопці в крамницю. Довго ходили від прилавка до прилавка, думали, що б його купити. Микола купив цукерок. Їсть, дає Андрієві одну й питає:

– І ти купиш цукерок? І мені даси?

Андрій дякує Миколі за цукерку й каже:

– Я книгу куплю.

Купив Андрій книгу про таємниці моря. Іде з книгою додому і не може очей відвести од малюнків, на яких дивовижні риби зображено.

Поїв Микола цукерки. А от Андрій читає книгу, не може відірватись від неї.

Прочитав раз, потім ще захотілося перечитати.

Прочитав книгу й Микола. Чарівний, прекрасний і дивний світ відкрився перед ним.

Лежить книга про таємниці моря на столі.

Щоразу, глянувши на неї, Микола пригадує той день, коли він їв цукерки, а Андрій купляв книгу.

В. Сухомлинський

Учні вчаться висловлювати власні думки, відповідаючи на питання:

– Чому хлопчикам вистачило карбованця на їхні покупки?

– Що сьогодні можна купити на 1 гривню?

– Що ти робиш з грошми, які тобі дають батьки?

– Що, на твою думку краще: мати 100 гривень чи іграшку, яка куплена за 100 гривень? Чому?

– Чи ти знаєш, що люди мають на увазі, коли вживають такі вислови?

– «Час – гроші».

– «Гроші не ростуть на деревах».

– «Гроші – це ще не все?»

Після читання твору «Кожна людина повинна», учні відповідають на питання:

– Як ти розумієш, що означає «бути людиною?»

– Що хочуть твої батьки, щоб робив ти?

– Чи відрізняється те, що хочуть батьки, від того, що хочеш ти?

– Що спільного в тому, чого хочуть твої батьки і ти?

– Якби ти був (була) батьком (матір'ю), що б ти хотів(хотіла), щоб робили твої діти?

Пропонуємо учням багато проблемних запитань, які б спонукали до роздумів, пошуку істини. Значне місце мають займати запитання і завдання практичного спрямування. Деякі запитання навмисно виводять дитину за межі сюжету твору для того, щоб допомогти їй знайти аналогію в реальному житті та самостійно прийняти правильне, виважене рішення у необхідній ситуації.

Такий досвід є, зокрема у вчителів Українського колежу імені В.О. Сухомлинського м. Києва. у гімназії № 48 м. Києва.

Вчителька початкових класів Маркова Світлана Олексіївна Олександрійського колегіуму Кіровоградської області має позитивний досвід проведення уроків філософії, які допомагають дітям осягнути сенс життя. Світлана Олексіївна вважає: «Навички творчого мислення розвиваються в атмосфері свободи і можливості виконувати щось за бажанням. Створення такої атмосфери можливо в умовах фасилітації – допомоги і співпраці педагога. Щоб наші діти стали ініціативними, самостійними, творчими і толерантними, необхідне таке педагогічне середовище, в якій учитель не наставник, а помічник і співучасник їх розвитку. На заняттях філософії учні повинні отримати такі навички критичного мислення: уважно слухати текст; ставити проблемні питання; уміти аргументувати; будувати гіпотези; сприймати розумну критику; вислуховувати думки інших; бачити спільне і відмінне; робити обдумані, перевірені судження. А вчитель має бути готовим до спонтанності, ризику, імпровізації та сюрпризів».

Майстерно володіє методикою «Філософія для дітей» вчителька початкових класів Копликова Тетяна Костянтинівна КЗ «НВК «СЗНЗ I-III ступенів №26-ДНЗ-ДЮЦ «Зорецвіт» Кіровоградської міської ради Кіровоградської області. Вона є співавтором навчальних посібників для 1-4-х класів «Почитаймо разом». видавничого дому «Весна». В якому запропоновані твори видатного педагога сучасності В. О. Сухомлинського та завдання з дитячої філософії. На разі Тетяна Костянтинівна третій рік працює за науково-педагогічним проектом «Інтелект України» і активно впроваджує пізнавальні діалоги, особливо на інтегрованому предметі «Українська мова. Читання». Педагог готуючись до уроку філософії підбирає такий літературний текст, в якому головна тема буде стимулом для діалогу, гри, моделювання ситуацій. Працюючи над собою, вчитель передусім задає ті запитання собі, навколо яких потім будуватиме розмову з дітьми. Філософувати можна навчитися тільки у діалозі. Серцем уроку вчитель обирає смислотвірне поняття, яке і буде темою уроку. Перед оголошенням теми уроку створює ситуацію очікування, тобто зацікавлює і мотивує учнів. В організації уроку за методикою «Дитяча філософія» [1, с. 9]. вагоме значення мають найменші дрібниці, які можуть виявитися вирішальними. Дуже важливо навіть те, як сидітимуть учні під час діалогу [1, с. 46]. Наприклад, працюючи з казкою М. Слабошпицького «Хлопчик Валь» вчителька запропонувала своїй «спільноті допитливих» провести діалог у «Філософському кафе». Після читання казки відбувається діалогічна форма спілкування:

- Чи є таке, що ви хочете найбільше в світі?
- Коли ви зрозуміли, що хочете цього?
- Чому ви хочете цього?
- Що ви будете робити, якщо отримаєш те, що хочете?
- Що ви робитимете, якщо не отримаєте це?

Девіз педагогів, які використовують «Дитячу філософію» - нічого не кажи сам, став мудрі запитання!

Уроки, виховні години проводить вчитель початкових класів Наталя Миколаївна Зеленьак Навчально – виховного комплексу Кіровоградський колегіум – спеціалізований навчальний заклад I – III ступенів, дошкільний навчальний заклад – центр естетичного виховання» з елементами методики «Філософія для дітей». Це тоді коли є цікава тема для обговорення з учнями. Вчитель обов'язково звертає увагу на рівень позитивних емоцій своїх учнів, чи жваві, чи з охотою будуть спілкуватися між собою, чи готові будуть прийти на

допомогу один одному; на готовність школярів працювати у парах, групах. Наприклад, працюючи за твором Олександра Зими «Про сірого ворона та чарівні окуляри» за підручником Оксани Вашуленко «Українська мова та читання» 3 клас, II частина, після мозкового штурму, Наталя Миколаївна пропонує встановити причинно-наслідкових зв'язків героїв твору. У ході бесіди учні заповнюють таблицю, використати власний життєвий досвід.

Герой твору	Причина	Вчинок	Наслідок
Сірий Ворон	Побачив чарівні окуляри Сови і подумав, що вони гарячі, і від них можна завжди погрітися у гнізді.	Вкрав у Сови чарівні окуляри.	Розбив окуляри, здобув прокляття Сови.
Сова	Одного разу не помітила Сірого Ворона на дубі.	Залишила в дуплі чарівні окуляри і полетіла на нічні лови.	Залишилась без окулярів, не змогла бачити при світлі дня.

- Чи можливо було б змінити хід подій у казці?

- Кожен вчинок завжди має свої наслідки. Люди з давніх часів це помітили і склали прислів'я повчального змісту.

- Що люди мають на увазі, коли вживають такі вислови:

- *«Не бери, де не поклав».*

- *«Чуже добро руки пече».*

- *«Крадене не йде на користь».*

- *«Краденим добром багатий не будеш».*

- *«А той, хто розіб'є чужу радість, уже ніколи не матиме щастя».*

Вчителька початкових класів з НВК «Кіровоградський колегіум» Матвєєва Світлана Анатоліївна буде філософську бесіду на уроці української мови в 1 класі за матеріалами «Букваря» М.С. Вашуленка після читання авторської казки Ольги Зубер «Як Засць сон шукав».

- *Без чого не може жити людина?*

- *Чи змогли б ви довго обійтися без сну?*

- *Чи були у вашому житті випадки, коли ви з якихось причин не висипались?*

- *Що може допомогти і що може завадити здоровому сну.*

- *Як ви думаєте, сон – це марна трата часу?*

- *Якби люди були рибами, чи спали б вони з розплющеними очима?*

- *Як ви можете бути впевненими, що все, що відбувається зараз – не сон?*

Клас об'єднується у групи і влаштовують змагання сновидінь. Кожен учень з «мікрофоном» розповідає сон, який він бачив цієї ночі. Якщо виявиться, що хтось бачив такий самий сон, як інша особа, то ці учні є переможці.

Світлана Анатоліївна зазначає, «що бувають випадки, коли інтерес дітей згасає, навіть якщо спочатку їм було цікаво. Лише з часом практика і досвід дають нам упевненість у вирішенні того, які питання і коли обговорювати та скільки часу на це витратити».

Досвід нашої роботи показав, що використання тільки діалогу на уроках у сучасній початковій школі збіднює заняття, тому що учні втомлюються від одноманітної діяльності. Варто розширити спектр методів діяльності під час моделювання філософських уроків. [1, с. 59]. Вчителі початкових класів, під час моделювання уроків з філософії застосовують технологію «Критичне мислення»: мікрофон, мозковий штурм, методи «Прес», «Карусель», «Акваріум», «Займи позицію», «Дискусійна сітка» та інші з урахуванням конкретного тексту, рівня розвитку учнів, особистих уподобань самого вчителя.

Підсумовуючи викладене, доходимо висновку, що у результаті такої роботи над творами, учні переживають радість відкриття, яка відіграє важливу роль у їх духовному

житті. Варто зауважити, що головна особливість цих завдань полягає в тому, що вони спрямовані на посилення гуманного виховання і зменшення диспропорції між вихованням і освітою, між художнім твором і реальністю. Урок із застосуванням методики «Філософія для дітей» значно підвищує мотивацію учасників освітнього процесу, сприяє розумінню складних взаємозв'язків, допомагає соціалізації та навичок інтегрування різних переконань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавриш Н.В., Ліннік О.О. Філософія для дітей. Цікаві уроки для молодших школярів : метод. посіб. Київ. Видавничий дім «Слово», 2014. 232 с.
2. Ліпман М. Поміркуємо разом. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2002. 196 с.
3. Сухомлинська О. В. Філософія для дітей в етичній спадщині В. О. Сухомлинського. Постметодика. 1995. №2(9). С. 2 1.
4. Юлина Н.С. Философия для детей. Москва : «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2005. 464 с.

Третяк Тетяна Миколаївна,

*провідний науковий співробітник лабораторії психології творчості,
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України,
кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник
(м. Київ, Україна).*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1860-1440>

ПОБУДОВА ТВОРЧОГО ЗАДУМУ В ПРОЦЕСІ МИСЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Формулюються критерії розвитку конструктивного мислення школярів в залежності від рівня: творчості сконструйованого образу; стратегіальної організації творчого перцептивно-мисленнєвого інструментарію; новизни сконструйованого образу. Розглядаються методичні засоби розвитку творчого конструктивного мислення старшокласників на основі реалізації системи творчого тренінгу КАРУС.

Ключові слова: образ; задача; мисленнєва діяльність; творчий процес; система КАРУС.

The criteria of the pupils' constructive thinking development depending on the level: of the constructed image creativeness; strategical organization of creative perceptive-mental instruments; constructed image novelty are formulated. Methodical means of the senior pupils' creative thinking development basing on the realization of creative training system KARUS are observed.

Keywords: image, task, mental activity, creative process, KARUS system.

Актуальність. В залежності від системи координат аналізу функціонування ланцюга трансформації інформації «процес конструювання (проектування, побудови) нового образу, нового смислового утворення протікає за схемою: «праобраз – прообраз – образ-орієнтир – ведучий образ – образ-проект – образ-розв'язок», при цьому «нетворче» сприймання розглядається як фіксація чогось, а «творче» як вже розуміння, пояснення, тлумачення чогось (незалежно від глибини такого роду тлумачення, чи розуміння) [2].

Мета статті – розробка методичних засобів розвитку творчого мислення старшокласників.

Виклад основного матеріалу. Виходячи із системи КАРУС, розробленої В.О.Моляко, конструктивне мислення пов'язане насамперед із розв'язуванням різного роду конструктивних задач, що передбачає перетворення інформації, актуальної для їх розв'язування, відповідно до умов задачі з метою створення певної структури з певними функціями.